

R. Rogowski, *Przedsiębiorca i przedsiębiorczość w nauczaniu Jana Pawła II*, w: K. Górka, L. Kaliszczak (red.), *Prace z zakresu przedsiębiorczości i zarządzania, Zeszyty Naukowe nr 1*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Tarnobrzeg 2006, s. 17-25.

Robert Rogowski

PRZEDSIĘBIORCA I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W NAUCZANIU JANA PAWŁA II

Postać przedsiębiorcy w nauczaniu Jana Pawła II jest tematem do którego Papież często powracał. Świadczą o tym zarówno napisane przez niego dokumenty, wchodzące w skład nauki społecznej Kościoła, jak i słowa kierowane do ludzi świata pracy i przedsiębiorców podczas różnych okazji.

Aby lepiej zrozumieć nauczanie Papieża dotyczące przedsiębiorcy, należy skrótowo przypomnieć zasadnicze tezy filozofii personalizmu, na której się ono opiera. Osią centralną personalizmu jest integralnie rozumiany człowiek, który stanowi materialno-duchową jedność. Jako byt stworzony przez Boga, wolny, rozumny i zdolny do rozróżnienia dobra od zła posiada godność osobową, która różnicuje go w sposób diametralny w stosunku do pozostałych bytów świata stworzonego. Ta aksjologiczna przepaść pomiędzy osobą ludzką a rzeczami, światem roślinnym oraz zwierzętami, umożliwia rozróżnienie wartości osobowych od rzeczowych. Człowiek jako podmiot, wartość sama w sobie, domaga się na mocy swego statusu ontycznego, niejako sam z siebie, odpowiedniego traktowania. Pozostałe byty są wartościami położonymi nieskończenie niżej na skali wartości i stają się „sługami” człowieka w realizacji jego celów. Mimo obiektywności istnienia tych dwóch światów wartości, człowiek, będąc wyposażonym w atrybut wolności, może poprzez swoje wybory postępować wbrew temu porządkowi. Oznacza to możliwość użycia drugiego człowieka, bądź potraktowania rzeczy jako bytów cenniejszych od osoby ludzkiej.

Filozofia personalizmu formułuje podstawową normę moralności, wedle której kryterium moralnej wartości czynu jest jego zgodność bądź niezgodność z godnością osoby ludzkiej. Punktem wyjścia etyki personalizmu jest godność osoby ludzkiej wraz z pełnym, integralnym pojmowaniem istoty człowieczeństwa. Afirmacja osoby wobec osoby oznacza w praktyce uznanie i respektowanie uprawnień drugiego człowieka, czego przeciwieństwem byłoby egoistyczne podporządkowanie sobie dobra innych dla własnej korzyści. Dobro lub zło ma miej-

sce tylko w czynach, których dokonuje jedynie człowiek-osoba. Człowiek, będąc wartością najwyższą wyznacza cały porządek moralności.

Filozofia personalizmu na mocy identyczności każdego człowieka w jego bytowej strukturze mówi o równości ludzi w stosunku do siebie. Żadna osoba nie jest cenniejsza od każdej pozostałej w aspekcie aksjologicznym. Z naciskiem należy stwierdzić, że każdej osobie ludzkiej przysługują takie same obiektywne prawa podstawowe, które są odczytywane z psychosomatycznej struktury człowieka wskazującej na jego uniwersalne potrzeby, które muszą być zaspokojone, aby mógł żyć i rozwijać się. Należą tu również podstawowe prawa gospodarcze, wśród których są: prawo do posiadania własności, prawo do pracy, czy też prawo do podejmowania działalności gospodarczej.

Problematyka przedsiębiorcy i przedsiębiorczości poruszana przez Jana Pawła II, co jest zrozumiałe z celu Jego nauki, przede wszystkim koncentruje się na wymiarze moralnym. W niniejszym artykule spróbujemy odpowiedzieć na kilka pytań. Po pierwsze, czym jest dla Jana Pawła II przedsiębiorczość i jakie ma znaczenie dla pojedynczego człowieka i społeczeństwa. Po drugie, przyjrzymy się kilku zewnętrznym uwarunkowaniom przedsiębiorczości, ważnym z punktu widzenia Papieża. Po trzecie, dokonamy wyszczególnienia najważniejszych obszarów odpowiedzialności przedsiębiorcy. Ostatnim zagadnieniem będzie próba nakreślenia ideału przedsiębiorcy według Jana Pawła II.

Jan Paweł II bardzo docenia wartość pracy przedsiębiorcy, jej znaczenie dla rozwoju zarówno osobistego człowieka, jak i roli w budowaniu dobra wspólnego¹. Papież zwraca równocześnie uwagę, że praca posiada wymiar moralny, niezależnie od tego czy jest to praca wykonywana przez właściciela firmy, czy też przez zatrudnionego tam pracownika. Co więcej, w aspekcie etycznym nie ma różnicy między wartością pracy wykonywanej przez przedsiębiorcę, a wartością pracy pracownika². Choć oczywiście w aspekcie przedmiotowym inaczej jest oceniana praca jednej jak i drugiej osoby, co oznacza, że na przykład wynagrodzenie powinno zależeć od wniesionego wkładu, a wkład przedsiębiorcy jest najczęściej decydujący, gdyż to on jest organizatorem całego przedsięwzięcia, on ponosi ryzyko, wnosi swój pomysł i często poświęca najwięcej czasu w realizację swego zamierzenia. Poprzez pracę zarówno przedsię-

¹ Jan Paweł II, *Centesimus annus*, 1991, w: M. Radwan i in. (red.), *Dokumenty nauki społecznej Kościoła*, część II, Lublin 1996, s. 406, (nr 43).

² Jan Paweł II, *Laborem exercens*, w: M. Radwan i in. (red.), *Dokumenty nauki społecznej Kościoła*, część II, s. 172, (nr 6).

biorca, jak i pracownik nie tylko przekształcają przyrodę, dostosowuje ją do swoich potrzeb, lecz także urzeczywistniają siebie jako ludzi, a także poniekąd bardziej stają się ludźmi³.

Przedsiębiorcy tworząc swoje przedsiębiorstwa przyczyniają się do polepszenia warunków materialnych własnych oraz innych osób, które zatrudniają i dla których wytwarzają dobra, bądź świadczą usługi. Szczególnie jest to doniosłe na obszarach, gdzie panuje bieda, gdzie żyją osoby ubogie, dotknięte różnymi ciężkimi zrządeniami losu⁴. Jan Paweł II mówi o olbrzymich korzyściach jakie inicjatywa gospodarcza może przynieść innym ludziom podnosząc ich materialny poziom życia⁵. Zwracając się do przedsiębiorców, przedstawiciele sektora finansowego i do związkowców mówi o ich służbie dla rozwoju godnego człowieka, która przejawia się we współpracy i wymianie handlowej⁶.

Na dobro wspólne wnoszone przez przedsiębiorcę składa się także realizacja pokoju, który nie tylko w danym społeczeństwie, ale i w skali międzynarodowej uzależniony jest od dostępności do pracy, od sprawiedliwości i od dobrobytu. Uwzględniając wpływ przedsiębiorcy na rozwój gospodarczy kraju, można stwierdzić, że przyczynia się on do umacniania pokoju⁷. Umożliwiając pracę pozbawionym środków do życia, przedsiębiorca w jakimś stopniu eliminuje negatywne zjawisko bezrobocia, z którym wiąże się wiele zła na polu osobistym, rodzinnym, społecznym, ekonomicznym i politycznym.

Jan Paweł jako ważną rolę przedsiębiorcy wskazuje zdolność rozpoznawania potrzeb innych i produkowanie dóbr, które te potrzeby zaspokajają, co jest wniesieniem wkładu w ubogacenie społeczeństwa. „Zorganizowanie takiego wysiłku, rozplanowanie go w czasie, zastrzeżenie się, by rzeczywiście odpowiadał temu, czemu ma służyć, oraz podjęcie koniecznego ryzyka jest dziś także źródłem bogactwa społeczeństwa. W ten sposób staje się coraz bardziej oczywista i determinująca rola zdyscyplinowanej i kreatywnej pracy ludzkiej oraz – jako część istotna tej pracy – rola zdolności do inicjatywy i przedsiębiorczości”⁸. Bogactwem

³ Tamże, s. 177, (nr 9).

⁴ Jan Paweł II, *Poszanowanie praw człowieka częścią integralną każdej ludzkiej kultury*, Przemówienie do uczestników I Światowego Kongresu poświęconego Duszpasterstwu Praw Człowieka, 4.07.1998, on-line, dostęp 1.06.2005, dostępny w Internecie: <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/prawa_czlow_0407_1998.html>.

⁵ Jan Paweł II, *Oddajcie wasze talenty na służbę Bogu, bliźniemu i wspólnemu dobru*, Przesłanie Papieża do uczestników konferencji na temat: «Przedsiębiorca. Odpowiedzialność społeczna i globalizacja», 3.03.2004, on-line, dostęp 29.05.2005, dostępny w Internecie: <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/przedsiębiorcy_0303_2004.html>.

⁶ Jan Paweł II, *Rozwój, Globalizacja, Dobro człowieka*, Audiencja papieska dla przedstawicieli związków zawodowych i przedsiębiorców, 2.05.2000, on-line, dostęp 1.06.2005, dostępny w Internecie: <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/audiencje/praca_0205_2000.html>.

⁷ Jan Paweł II, *Centesimus annus*, 1991, w: M. Radwan i in. (red.), *Dokumenty nauki społecznej Kościoła*, część II, s. 414, (nr 52).

⁸ Tamże, s. 395, (nr 32).

społeczeństwa i ludzkości staje się przedsiębiorca, którego zdolności, inteligencja, zdyscyplinowana praca i współdziałanie z innymi pozwalają na tworzenie coraz lepszych środowisk pracy realizujących procesy wytwórcze i przyczyniających się do zaspokajania potrzeb człowieka⁹.

Papież zwraca uwagę na rolę zewnętrznych warunków przedsiębiorczości, wśród których jako zasadniczy wymienia prawo człowieka do inicjatywy i przedsiębiorczości, które jest ważne nie tylko dla jednostki, ale i dla dobra wspólnego. Prawo do podejmowania inicjatywy gospodarczej, jeśli jest ograniczane bądź negowane, zubaża człowieka podobnie jak pozbawienie go dóbr materialnych. Bez tego prawa nie ma rozwoju¹⁰. Jan Paweł II poddaje krytyce ustrój socjalistyczny, ustrój anty-przedsiębiorczy, ograniczający bądź całkowicie odbierający osobie prawo do podejmowania inicjatywy gospodarczej. Podstawowym błędem tego ustroju jest błąd antropologiczny, traktujący człowieka jako element organizmu społecznego, który jest mu podporządkowany. Człowieka pozbawia się jego podmiotowości i co za tym idzie praw, w szczególności do wolności oraz do własności prywatnej. Efektem tego jest pozbawienie człowieka możliwości działań przedsiębiorczych zapewniających mu możliwość samorealizacji i zarabiania na życie¹¹. „Doświadczenie wykazuje, że negowanie tego prawa, jego ograniczanie w imię rzekomej ‘równości’ wszystkich w społeczeństwie, faktycznie niweluje i wręcz niszczy przedsiębiorczość, czyli twórczą podmiotowość obywatela. W rezultacie kształtuje się w ten sposób nie tyle równość, ile ‘równanie w dół’. Zamiast twórczej inicjatywy rodzi się bierność, zależność i podporządkowanie wobec biurokratycznego aparatu”¹².

Krytyka ustroju socjalizmu nie oznacza bezwarunkowej akceptacji kapitalizmu, zwłaszcza jej liberalnej ideologii, w której koncepcja absolutystycznej wolności nie respektującej wymogów prawdy, prowadzić może do braku poszanowania praw innych. „Treścią wolności staje się wówczas miłość samego siebie posunięta aż do wzgardzenia Bogiem i bliźnim, miłość, która prowadzi do bezgranicznej afirmacji własnej korzyści i nie daje się ograniczyć żadnymi nakazami sprawiedliwości”¹³. Choć w ideologii liberalnej oficjalnie deklaruje się prawa człowieka, lecz w praktyce neguje się je przez złe pojmowanie wolności, która „absolutyzuje znaczenie jednostki ludzkiej przekreślając jej odniesienie do solidarności z drugimi, do pełnej akceptacji drugiego człowieka i do służenia innym [...]”. Każdy człowiek – pisze Jan

⁹ Tamże.

¹⁰ Jan Paweł II, *Sollicitudo rei socialis*, 1987, w: M. Radwan i in. (red.), *Dokumenty nauki społecznej Kościoła*, część II, s. 271, (nr 15).

¹¹ Jan Paweł II, *Centesimus annus*, s. 378-379, (nr 13).

¹² Jan Paweł II, *Sollicitudo rei socialis*, s. 271, (nr 15).

¹³ Jan Paweł II, *Centesimus annus*, s. 381, (nr 17).

Paweł II - jest 'stróżem swego brata', ponieważ Bóg powierza człowieka człowiekowi. I właśnie w perspektywie tego zawierzenia Bóg obdarza każdego człowieka wolnością, w której istotne znaczenie ma wymiar relacyjny. Wolność jest wielkim darem Stwórcy, jako że ma służyć osobie i jej spełnieniu, które dokonuje się przez dar z siebie i otwarcie się na drugiego człowieka. Natomiast absolutyzacja wolności w indywidualistycznym ujęciu prowadzi do ogołocenia jej z pierwotnej treści oraz do przekreślenia jej najgłębszego powołania i godności¹⁴.

Jan Paweł II opowiada się za takim modelem gospodarczym, w którym uznaje się „zasadniczą i pozytywną rolę przedsiębiorstwa, rynku, własności prywatnej i wynikającej z niej odpowiedzialności za środki produkcji, oraz wolnej ludzkiej inicjatywy w dziedzinie gospodarczej”¹⁵. Sprzeciwia się jednocześnie wolności gospodarczej nie ujętej w ramy systemu prawnego i opierającej się na wolności bez uwzględniania jej etycznego i religijnego charakteru¹⁶. Wg Jana Pawła II, model gospodarczy powinien cechować się wolnością pracy, przedsiębiorczością i uczestnictwem¹⁷.

Jan Paweł II przypomina o konieczności podejmowania odpowiednich działań na polu edukacji, zwłaszcza wśród ludzi młodych, aby mogli odkrywać nowe perspektywy dla twórczej realizacji swego człowieczeństwa¹⁸. Ważnym zadaniem jest kształcenie przedsiębiorców mające sprzyjać rozwojowi przedsiębiorczości. Jednocześnie czyni zastrzeżenie, że nie można uczyć jedynie kompetencji, czy tego, co możemy nazwać „techniką przedsiębiorczości” przejawiającą się w skuteczności działania, lecz niezbędne jest kształtowanie przedsiębiorców świadomych swej odpowiedzialności¹⁹. Przedsiębiorca powinien jednocześnie dążyć do coraz większego profesjonalizmu oraz do stawania się coraz bardziej dobrym człowiekiem.

Obszarem życia gospodarczego, o którym najczęściej pisał Jan Paweł II i o który najbardziej się martwił, jest problematyka pracownicza, a szczególnie realizacja prawa człowieka do pracy, oraz innych praw ekonomicznych i socjalnych. Przyczynianie się do realizacji tych praw jest obowiązkiem zarówno władzy, społeczeństw jak i przedsiębiorców. Do obowiązków chrześcijan-biznesmenów należy tworzenie miejsc pracy, przez co przyczyniają się oni

¹⁴ Jan Paweł II, *Evangelium vitae*, 1995, on-line, dostęp 02.06.2005, dostępny w Internecie: <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/encykliki/evangelium_1.html>, nr 19.

¹⁵ Jan Paweł II, *Centesimus annus*, s. 405, (nr 42).

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże, s. 398, (nr 35).

¹⁸ Jan Paweł II, *Przemówienie wygłoszone podczas spotkania z wiernymi*, Sosnowiec, 14.06.1999, on-line, dostęp 2.06.2005, dostępny w Internecie: <<http://www.mateusz.pl/jp99/pp/1999/pp19990614c.htm>>, nr 5.

¹⁹ Jan Paweł II, *Centesimus annus*, s. 399 (nr 35).

do rozwiązywania problemu bezrobocia w najbliższym środowisku²⁰. Przedsiębiorcy powinni również mieć poczucie odpowiedzialności za inwestycje w dziedzinie produkcji, które są nie tylko wyborem ekonomicznym, ale i wyborem moralnym oraz kulturowym. Inwestycja oznacza stworzenie miejsc pracy, a więc jest również dowartościowaniem pracy danej społeczności²¹. Przedsiębiorca powinien łączyć dążenie do zysku z realizacją praw człowieka. Negatywną jest postawa polegająca na tym, że „w imię praw rynku zapomina się o prawach człowieka. Jest tak na przykład, gdy rachunek ekonomiczny usprawiedliwia pozbawienie pracy kogoś, kto wraz z nią traci wszelkie perspektywy na utrzymanie siebie i rodziny. Dzieje się tak również, gdy dla zwiększenia produkcji odmawia się pracownikowi prawa do odpoczynku, do troski o rodzinę, do wolności w podejmowaniu decyzji o kształcie własnej codzienności”²². W innym miejscu Papież kieruje do przedsiębiorców następujące słowa: „Zwracam się tu przede wszystkim do tych braci w Chrystusie, którzy zatrudniają innych. Nie dajcie się zwodzić wizji szybkiego zysku, kosztem innych. Strzeżcie się wszelkich pokus wyzysku. W przeciwnym razie każde dzielenie eucharystycznego Chleba stanie się dla was wyrzutem i oskarżeniem”²³. Pracodawca nie powinien traktować pracownika podobnie jak cały zespół środków produkcji, jak narzędzie, tak jak to miało miejsce w kapitalizmie pierwotnym²⁴. Jan Paweł II przypomina przedsiębiorcom, że o „bogactwie przedsiębiorstwa stanowią nie tylko środki produkcji, kapitał i dochody, ale nade wszystko ludzie, którzy swoją pracą wytwarzają dobra konsumpcyjne i usługi. Dlatego wszyscy pracownicy, każdy na właściwym sobie szczeblu, winni ponosić część odpowiedzialności za dobro wspólne przedsiębiorstwa, a ostatecznie całego społeczeństwa”²⁵. Przedsiębiorca zobowiązany jest do zapewnienia realizacji praw pracowników jako ludzi, wśród których jest prawo do sprawiedliwego wynagrodzenia, prawo do umożliwienia kobietom rozwoju nie tylko zawodowego, ale i ułatwienie realizacji zadań rodzinnych, prawo do bezpiecznych warunków pracy, opłacanie ubezpieczeń zdrowotnych i społecznych czy też prawo do wypoczynku²⁶. „Ekonomia, praca i przedsiębiorstwo mają przede wszystkim służyć ludziom. Nie można podejmować strategicznych decyzji wbrew interesom tych, którzy pracują w przedsiębiorstwie. Trzeba zapewnić wszystkim na-

²⁰ Jan Paweł II, *Życie Społeczne i praca w świetle wiary*, Legnica, 2.06.1997, Homilia podczas Mszy św. na lotnisku, on-line, dostęp 02.06.2005, dostępny w Internecie: <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/homilie/legnica_02061999.html>, nr 4.

²¹ Jan Paweł II, *Centesimus annus*, s. 400, (nr 36).

²² Jan Paweł II, *Przemówienie wygłoszone podczas spotkania z wiernymi*, nr 2.

²³ Jan Paweł II, *Życie Społeczne i praca w świetle wiary*, nr 4.

²⁴ Jan Paweł II, *Laborem exercens*, s. 174, (nr 7).

²⁵ Jan Paweł II, *Ludzki kapitał i moralne wartości*, Przemówienie do uczestników V Zgromadzenia Ogólnego Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, 6.03.1999, on-line, dostęp 29.05.2005, dostępny w Internecie: <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/pan_spoleczn_06031999.html>, nr 7.

²⁶ Jan Paweł II, *Laborem exercens*, s. 196, (nr 19).

szym współczesnym zatrudnienie w drodze sprawiedliwego i odpowiedzialnego podziału pracy. Z pewnością warto też zaproponować zmiany w relacjach między pracą a wynagrodzeniem, tak aby została bardziej doceniona praca fizyczna, często uciążliwa, a traktowana jako mniej ważna. Polityka płacowa powinna bowiem kierować się nie tylko interesami przedsiębiorstwa, ale także dobrem osób. Nadmierne zróżnicowanie wynagrodzeń jest niesprawiedliwe, gdyż obniża wartość niektórych rodzajów pracy, choć są one niezbędne, i stwarza nierówności społeczne szkodliwe dla wszystkich²⁷.

Jan Paweł II poświęca swą uwagę również zyskowi, jako jednemu z istotnych parametrów działalności gospodarczej, za który przedsiębiorca jest także odpowiedzialny, gdyż dzięki niemu może kontynuować i rozwijać swoje przedsięwzięcie. Zysk jest jednak jednym (nie jedynym) ze wskaźników pokazujących czy przedsiębiorstwo dobrze funkcjonuje: „gdy przedsiębiorstwo wytwarza zysk, oznacza to, że czynniki produkcyjne zostały właściwie zastosowane, a odpowiadające im potrzeby ludzkie – zaspokojone. Jednakże zysk nie jest jedynym wskaźnikiem dobrego funkcjonowania przedsiębiorstwa. Może się zdarzyć, że mimo poprawnego rachunku ekonomicznego, ludzie, którzy stanowią najcenniejszy majątek przedsiębiorstwa, są poniżani i obraża się ich godność. Jest to nie tylko moralnie niedopuszczalne, lecz na dłuższą metę musi też negatywnie odbić się na gospodarczej skuteczności przedsiębiorstwa. Celem zaś przedsiębiorstwa nie jest po prostu wytwarzanie zysku, ale samo jego istnienie jako wspólnoty ludzi, którzy na różny sposób zdążają do zaspokojenia swych podstawowych potrzeb i stanowią szczególną grupę służącą całemu społeczeństwu. Zysk nie jest jedynym regulatorem życia przedsiębiorstwa; obok niego należy brać pod uwagę czynniki ludzkie i moralne, które z perspektywy dłuższego czasu okazują się przynajmniej równie istotne dla życia przedsiębiorstwa²⁸. Przedsiębiorczość i wolny rynek muszą być nastawione na dobro wspólne, co oznacza, że zysk nie jest najważniejszy, lecz podstawą jest poszanowanie ludzkiej godności wszystkich ludzi, a więc i pracowników, którzy powinni mieć udział w kierowaniu przedsiębiorstwem czując, że „pracują jakby na swoim” mimo, że pod kierunkiem innych. „Przedsiębiorstwa nie można uważać jedynie za ‘zrzeszenie kapitałów’, jest ono również ‘zrzeszeniem osób’, w skład którego wchodzi w różny sposób i w różnych zakresach odpowiedzialności zarówno ci, którzy wnoszą konieczny do jego działalności kapitał, jak i ci, którzy w tę działalność wnoszą swą pracę²⁹”.

²⁷ Jan Paweł II, *Ludzki kapitał i moralne wartości*, nr 10.

²⁸ Jan Paweł II, *Centesimus annus*, s. 398, (nr 35).

²⁹ Tamże, s. 406, (nr 43).

Przedsiębiorca powinien tak organizować przedsiębiorstwo, by każdy pracownik miał wkład w jego poprawne funkcjonowanie i czuł się dowartościowany, a relacje międzyludzkie były harmonijne i tworzyły przyjazną atmosferę³⁰.

Jan Paweł II zwraca uwagę na namacalny efekt działania przedsiębiorstw, czyli na wytwarzane dobra. Formułuje tu ważny postulat, by profil produkcji ukierunkowywać na tworzenie dóbr, które bardziej związane są z „być” człowieka, a nie z zaspokajaniem sztucznie wykreowanych potrzeb³¹.

Przedsiębiorca ponosi także odpowiedzialność za środowisko naturalne, którego nie może używać w nadmiarze mając na uwadze solidarność z przyszłymi pokoleniami³². Przedsiębiorca poprzez swoją pracę przyczynia się do powiększania dobra wspólnego następnych pokoleń³³.

Jan Paweł II podejmując tematykę przedsiębiorcy akcentuje jego cechy. Dokładniej rzecz ujmując mówi o cnotach przedsiębiorcy, czyli sprawnościach moralnych będących efektem ćwiczenia i praktykowania takiego (dobrego moralnie), a nie innego (złego moralnie) postępowania. Wśród podstawowych cnót przedsiębiorcy Jan Paweł II wymienia: rzetelność, pracowitość, roztropność w podejmowaniu uzasadnionego ryzyka, wiarygodność i wierność w relacjach międzypersonalnych, męstwo we wprowadzaniu w życie trudnych i bolesnych decyzji³⁴, prawdomówność³⁵. Przedsiębiorca powinien również troszczyć się o jakość wytwarzanych dóbr i świadczonych usług, rozwijać w sobie ducha inicjatywy, troszczyć się o swoją rodzinę, mieć wyważony stosunek do techniki i szanować środowisko naturalne³⁶.

Jan Paweł II ostrzega przedsiębiorców przed troszczeniem się jedynie o posiadanie i używanie, które przejawia się w niezdolności do opanowywania własnych instynktów i namiętności ograniczając wolność człowieka³⁷. Potraktowanie rzeczy jako ważniejszych od osoby jest błędem ekonomizmu i materializmu. Przejawia się on w przekonaniu o nadrzędności tego co materialne nad tym, co duchowe i osobowe. Człowieka podporządkowuje się rzeczom³⁸.

³⁰ Jan Paweł II, *Ludzki kapitał i moralne wartości*, nr 8.

³¹ Jan Paweł II, *Moralne kryterium solidarności*, Przemówienie do świata pracy, 17.04.1988, „L'Osservatore Romano”, 9(1988), s. 12.

³² Jan Paweł II, *Centesimus annus*, s. 400, (nr 37).

³³ Jan Paweł II, *Życie Społeczne i praca w świetle wiary*, nr 4.

³⁴ Jan Paweł II, *Centesimus annus*, s. 395, (nr 32).

³⁵ Tamże, s. 390, (nr 27).

³⁶ Jan Paweł II, *Światło Ewangelii Rozjaśnia Pracę Człowieka*, 19.03.2000, Jubileusz Rzemieślników, on-line, dostęp 27.05.2005, dostępny w Internecie: <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/homilie/jozef_rzemieslnik_1903_2000.html>, nr 5.

³⁷ Jan Paweł II, *Centesimus annus*, s. 405, (nr 41).

³⁸ Jan Paweł II, *Laborem exercens*, s. 184, (nr 13).

Papież wzywa do odrzucenia hedonistycznej i materialistycznej wizji życia³⁹, której efektem jest brak solidarności i niesprawiedliwość społeczna. W świecie, w którym silna jest pokusa konsumpcjonizmu i materializmu, chrześcijańscy przedsiębiorcy winni świadczyć o wyższości «być» nad «mieć»⁴⁰.

Jan Paweł II przypomina chrześcijanom, że praca jest ich obowiązkiem, danym przez Boga, który powierzył im panowanie nad ziemią⁴¹ i współpracowanie w dziele stwarzania świata. Przedsiębiorcy wraz z pracownikami mają „czynić sobie ziemię poddaną”⁴² pamiętając, że punktem wyjścia, celem i najwyższą wartością w życiu gospodarczym jest każda osoba ludzka.

SUMMARY

The article presents thought of John Paul II about entrepreneur and enterprise. The foundation of his vision of economic life is human dignity and human rights. It makes consequences for entrepreneur who always should treat each person as an aim, never as a tool of all his activity. The Pope appreciates meaning of entrepreneur and enterprise for human development which is based on moral rules. In the article there are presented areas of responsibility of entrepreneur and his features which are important from moral and economical point of view.

³⁹ Jan Paweł II, *O nową kulturę pracy*, Przemówienie do pracowników fabryki kryształów, Colle di Val d'Elsa, 30.03.1996, „L'Osservatore Romano”, 6(1996), s. 22, (nr 4).

⁴⁰ Jan Paweł II, *Oddajcie wasze talenty na służbę Bogu, bliźniemu i wspólnemu dobru*, Przesłanie Papieża do uczestników konferencji na temat: «Przedsiębiorca. Odpowiedzialność społeczna i globalizacja», 3.03.2004, online dostęp 1.06.2005, dostępny w Internecie: <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/przedsiębiorcy_0303_2004.html>.

⁴¹ Tamże.

⁴² Rdz. 1, 28.